

دستورالعمل معاملات قرارداد آتی در بورس اوراق بهادار تهران

مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۱۶ هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار

- فصل یک - تعاریف و کلیات :

- ماده ۱ :

همه اصطلاحات و واژگانی که در "ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران" و "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران" تعریف شده‌اند، به همان معانی در این دستورالعمل کاربرد دارند. واژگان دیگر، دارای معانی زیر هستند :

- بند ۱ :

آخرین روز معاملاتی: آخرین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار مشتقه وجود دارد؛

- بند ۲ :

اتاق پایاپای: واحدی در شرکت سپرده گذاری است که بر اساس این دستورالعمل، وظیفه انجام امور تسویه و پایاپای قراردادهای آتی را بر عهده دارد؛

- بند ۳ :

اخطاریه افزایش وجه تضمین: اخطاریه ای است که به منظور افزایش وجه تضمین مشتری تا سطح وجه تضمین لازم از طرف کارگزار به مشتری ارسال میشود؛

- بند ۴ :

ارزش بازار قرارداد آتی: معادل حاصلضرب اندازه قرارداد آتی در آخرین قیمت تسویه روزانه است؛

- بند ۵ :

ارزش سبد پایه در بازار نقد: ارزش سبد پایه بر اساس آخرین قیمت مبنای اوراق بهادار موجود در سبد پایه در بازار نقد یا آخرین قیمت مبنای تعدیل شده‌ی آن مطابق مفاد این دستورالعمل است؛

▪ بند ۶ :

ارزش سبد مرجع: ارزش سبد مرجع بر اساس آخرین قیمت مبنای اوراق بهادار موجود در سبد مرجع در بازار نقد یا آخرین قیمت مبنای تعدیل شده‌ی آن مطابق مفاد این دستورالعمل است؛

▪ بند ۷ :

ارزش معامله قرارداد آتی: معادل حاصلضرب اندازه قرارداد آتی در قیمت قرارداد آتی است؛

▪ بند ۸ :

اقدام شرکتی: تغییرات سرمایه و تقسیم سود حسب مورد است؛

▪ بند ۹ :

اندازه قرارداد آتی: حسب مورد تعداد دارایی پایه ای است که در هر قرارداد آتی، خرید یا فروش آن تعهد می شود؛

▪ بند ۱۰ :

اولین روز معاملاتی: اولین روزی است که امکان معامله یک قرارداد آتی در بازار مشتقه وجود دارد؛

▪ بند ۱۱ :

بازار جبرانی: بازاری است که پس از پایان جلسه معاملات به منظور بستن موقعیت های باز مشتریان تا حد جبران کسری وجوه تضمین، بر اساس ضوابط این دستورالعمل تشکیل میشود؛

▪ بند ۱۲ :

بازار مشتقه: بازار معاملات قراردادهای آتی و قراردادهای اختیار معامله در بورس است؛

▪ بند ۱۳ :

بازار نقد: در این دستورالعمل، بازار معاملات اوراق بهادار در بورس است؛

▪ بند ۱۴ :

بستن موقعیت: سقوط تعهد با اتخاذ یک موقعیت جدید معکوس در مقابل موقعیت باز اخذ شده قبلی است؛

▪ بند ۱۵ :

بورس: شرکت بورس اوراق بهادار تهران است؛

▪ بند ۱۶ :

به روز رسانی حسابها: فرآیندی است که پس از پایان جلسه معاملات و به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است، با هدف به روز رسانی وجوه تضمین مشتریان انجام میشود؛

▪ بند ۱۷ :

بیانیه ریسک: فرمی است که پیش از آغاز معاملات در بازار مشتقه به امضای مشتری میرسد و حاکی از آگاهی و پذیرش کامل مشتری از ریسک معامله و کلیه قوانین و مقررات مربوطه در بازار میباشد؛

▪ بند ۱۸ :

تخصیص: فرآیندی است که طی آن اتاق پایاپای، دارندگان موقعیتهای باز خرید و فروش را برای انجام تعهدات مربوط به قرارداد آتی براساس ضوابط این دستورالعمل تعیین میکند؛

▪ بند ۱۹ :

تسویه روزانه: نقل و انتقال وجوه ناشی از عملیات به روزرسانی حساب ها که توسط اتاق پایاپای انجام می گیرد؛

▪ بند ۲۰ :

تسویه فیزیکی: تسویه نهایی قرارداد آتی از طریق انتقال دارایی پایه اعلامی توسط بورس و پرداخت ارزش بازار قرارداد آتی است؛

▪ بند ۲۱ :

تسویه نقدی: تسویه نهایی قرارداد آتی به طور نقدی بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه که منجر به سقوط تعهدات طرفین می شود؛

▪ بند ۲۲ :

تعدیل قرارداد آتی: تغییر قرارداد آتی در اثر اقدام شرکتی و یا تغییر ترکیب سبد مرجع که حسب مورد، منجر به تغییر آخرین قیمت تسویه روزانه، اندازه قرارداد و تعدیل ترکیب سبد پایه قرارداد آتی به ترتیبی که در این دستورالعمل ذکر شده است، می شود؛

▪ بند ۲۳ :

جلسه معاملات: دوره زمانی انجام معاملات طی یک روز کاری است که توسط بورس تعیین میشود؛

▪ بند ۲۴ :

حداقل وجه تضمین: نسبتی از وجه تضمین لازم است که اگر موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار کمتر از آن شود، منجر به صدور اخطاریه افزایش وجه تضمین میشود؛

▪ بند ۲۵ :

حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار: حساب مشتری است که براساس مشخصات اعلامی کارگزار مربوطه، به منظور تودیع وجوه تضمین و تسویه و پایاپای معاملات قرارداد آتی معرفی میشود؛

▪ بند ۲۶ :

خریدار: شخصی است که با اتخاذ موقعیت باز خرید، متعهد به خرید تعداد معینی از دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی میشود و بر اساس عرف بازار، خریدار نامیده میشود؛

▪ بند ۲۷ :

خسارت: مبلغی است که در صورت عدم ایفای تعهدات دارندگان موقعیتهای باز متناسب با تعداد موقعیت های نکول شده ایشان براساس شرایط مندرج در مشخصات قرارداد اخذ میشود؛

▪ بند ۲۸ :

دارایی پایه: دارایی ای که قرارداد آتی مبتنی بر آن است و حسب مورد می تواند یک ورقه بهادار یا سبدي از اوراق بهادار باشد؛

▪ بند ۲۹ :

دوره معاملاتی: فاصله زمانی اولین روز معاملاتی تا آخرین روز معاملاتی هر قرارداد آتی است؛

▪ بند ۳۰ :

روز کاری: روزهای مجاز معاملاتی قراردادهای آتی است که توسط بورس تعیین میشود؛

▪ بند ۳۱ :

روش تسهیم به نسبت: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی بر اساس نسبت بین دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تسهیم می گردد؛

▪ بند ۳۲ :

روش تصادفی: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی به صورت تصادفی به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص مییابد؛

▪ بند ۳۳ :

روش ردگیری موقعیت: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن سابقه معاملاتی قراردادهای آتی پیمایش شده و بر اساس آن به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص مییابد؛

▪ بند ۳۴ :

روش زمانی: یکی از روش های تخصیص است که براساس آن قراردادهای آتی براساس اولویت زمانی به دارندگان موقعیت باز خرید و فروش تخصیص مییابد؛

▪ بند ۳۵ :

رویهی تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع: رویه ای است که بر اساس آن ترکیب و وزن اوراق بهادار موجود در سبد مرجع و سازوکار بازنگری در این ترکیب در اثر اقدامات شرکتی یا سایر موارد مورد نیاز، تعیین و در مشخصات قرارداد قید می شود؛

▪ بند ۳۶ :

زمان بندی فرآیند تسویه نهایی: دوره های است که در آن فرآیند تسویه نقدی و تسویه فیزیکی قراردادهای آتی حسب مورد انجام شده و در مشخصات قرارداد توسط بورس اعلام می شود؛

▪ بند ۳۷ :

زمان تعیین اولویت نوع تسویه: تاریخی است که در آن، دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش می توانند اولویت خود را با تسویه فیزیکی یا تسویه نقدی اعلام نمایند؛

▪ بند ۳۸ :

سبد پایه: سبدی از اوراق بهادار که قرارداد آتی مبتنی بر آن است و به گونه‌ای طراحی می‌شود که نماینده‌ی سبد مرجع باشد؛

▪ بند ۳۹ :

سبد مرجع: سبدی متشکل از اوراق بهادار پذیرفته شده در بورس است که رویه‌ی تعیین ترکیب و بازنگری آن توسط بورس تأیید و اطلاع رسانی می‌شود؛

▪ بند ۴۰ :

سررسید: تاریخی است که پس از آن، قرارداد آتی منقضی می‌شود؛

▪ بند ۴۱ :

سقف موقعیتهای باز: حداکثر تعداد مجاز موقعیتهای باز مشتری، کارگزار یا بازار به ازای هر نماد قرارداد آتی است که در مشخصات قرارداد تعیین میشود؛

▪ بند ۴۲ :

شرکت سپرده گذاری: مطابق "بند ۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران"، شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه است؛

▪ بند ۴۳ :

صورتحساب مشتری: اطلاعات و مستندات مربوط به تراکنشهای مالی بین مشتری و کارگزار است؛

▪ بند ۴۴ :

فروشنده: شخصی است که با اتخاذ موقعیت باز فروش، متعهد به فروش تعداد معینی از دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی میشود و براساس عرف بازار، فروشنده نامیده میشود؛

▪ بند ۴۵ :

قرارداد آتی: قراردادی است که فروشنده تعهد میکند در سررسید تعیین شده، تعداد معینی از دارایی پایه را به قیمتی که در زمان انعقاد قرارداد تعیین میشود، بفروشد و در مقابل خریدار متعهد میشود آن تعداد معین از دارایی پایه را در تاریخ سررسید خریداری کند. برای جلوگیری از امتناع طرفین از عمل به تعهدات قرارداد، طرفین به صورت شرط ضمن عقد متعهد میشوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین طبق ضوابط این دستورالعمل نزد کارگزار یا اتاق پایاپای بگذارند و متناسب با تغییرات قیمت آتی، وجه تضمین را تعدیل کنند و کارگزار یا اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به

عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و وی حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در دوره تحویل، با هم تسویه کنند. متعهد فروش و متعهد خرید میتوانند در مقابل مبلغی معین، تعهد خود را به شخص ثالث واگذار کنند که جایگزین او در انجام تعهد باشد؛

▪ **بند ۴۶ :**

قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار: قراردادی است که بین مشتری و کارگزار منعقد و حقوق و تعهدات طرفین بر اساس آن مشخص میشود. مفاد این قرارداد توسط بورس تعیین میشود؛

▪ **بند ۴۷ :**

قیمت تسویه روزانه: قیمتی است که پس از پایان جلسه معاملات به منظور به روز رسانی حسابها توسط بورس محاسبه و اعلام میشود؛

▪ **بند ۴۸ :**

قیمت قرارداد آتی: قیمت هر قرارداد آتی است که سفارش خرید یا سفارش فروش بر اساس آن اجرا میشود؛

▪ **بند ۴۹ :**

قیمت مبنای دارایی پایه: قیمتی است که اساس محاسبات قیمت نظری قرارداد آتی و تسویه نقدی قرارداد آتی بوده و توسط بورس تعیین و در مشخصات قرارداد ذکر می شود؛

▪ **بند ۵۰ :**

کارمزد تسویه نهایی: کارمزدی است که به منظور تسویه نقدی و یا فیزیکی توسط دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش پرداخت میشود؛

▪ **بند ۵۱ :**

کارمزد معامله: کارمزدی است که در قبال انجام معامله قرارداد آتی از مشتری اخذ میشود؛

▪ **بند ۵۲ :**

کد مالکیت: شناسه مشتری جهت انجام معاملات اوراق بهادار است؛

▪ **بند ۵۳ :**

ماه قرارداد آتی: یکی از ماههای سال شمسی است که سررسید قرارداد آتی در آن قرار دارد؛

▪ بند ۵۴ :

محدودیت های معاملاتی: به کلیه محدودیت های مربوط به ریزساختارهای بازار مشتقه از جمله سقف سفارش، حداقل حجم هر سفارش، واحد پایه سفارش، حداقل تغییر قیمت هر سفارش و دامنه نوسان اطلاق می شود؛

▪ بند ۵۵ :

موقعیت باز: خالص موقعیتهای مشتری اعم از خرید و فروش در هر نماد معاملاتی است که نشاندهنده تداوم تعهد موضوع قرارداد آتی برای طرفین است؛

▪ بند ۵۶ :

موقعیت باز خرید: موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به خرید دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی میشود؛

▪ بند ۵۷ :

موقعیت باز فروش: موقعیت تعهدی است که مشتری با اتخاذ آن، متعهد به فروش دارایی پایه در سررسید قرارداد آتی می شود؛

▪ بند ۵۸ :

ناشر: در این دستورالعمل، ناشر دارایی پایه موضوع قرارداد آتی است. در صورتی که دارایی پایه قرارداد آتی سبد باشد، منظور ناشر هر یک از اوراق بهادار موجود در سبد پایه است .

▪ بند ۵۹ :

وجه تضمین: وجهی است که از طرفین قرارداد آتی برای جلوگیری از امتناع از انجام قرارداد آتی، در قالب شرط ضمن عقد، دریافت میشود؛

▪ بند ۶۰ :

وجه تضمین اضافی: میزان افزایش در وجه تضمین اولیه و لازم با هدف پوشش ریسک ناشی از تغییرات قیمت که متناسب با موقعیت باز اخذ می شود؛

▪ بند ۶۱ :

وجه تضمین اولیه: وجه تضمینی است که برای تضمین ایفای تعهدات در زمان اتخاذ موقعیت باز از طرفین معامله اخذ شده و میزان آن به ازای هر قرارداد، در مشخصات قرارداد تعیین میشود؛

▪ بند ۶۲ :

وجه تضمین جبرانی: وجهی است که باید مشتریان دریافت کننده اختطاریه افزایش وجه تضمین، نسبت به تودیع آن در حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار یا اتاق پایاپای تا سطح وجه تضمین لازم طبق مفاد این دستورالعمل اقدام نماید؛

▪ بند ۶۳ :

وجه تضمین لازم: وجه تضمینی است که به طور روزانه متناسب با موقعیت‌های باز در قراردادهای آتی و بر اساس قیمت تسویه روزانه محاسبه شده و میزان آن به ازای هر قرارداد، در مشخصات قرارداد تعیین میشود. اگر وجه تضمین پرداخت شده از حداقل وجه تضمین کمتر باشد، باید تا سطح وجه تضمین لازم افزایش یابد .

• فصل دو - مشخصات قرارداد آتی :

○ ماده ۲ :

۱) دارایی پایه؛	۱۰) سقف موقعیت‌های باز؛
۲) نماد معاملاتی؛	۱۱) سقف وثیقه قابل دریافت از مشتری؛
۳) اندازه قرارداد؛	۱۲) زمان‌بندی فرآیند تسویه نهایی؛
۴) ماه قرارداد؛	۱۳) روش تخصیص؛
۵) محدودیت‌های معاملاتی؛	۱۴) نوع تسویه در سررسید؛
۶) دوره معاملاتی؛	۱۵) خسارت‌ها؛
۷) نحوه تعیین قیمت مبنای دارایی پایه؛	۱۶) وجه تضمین اولیه، وجه تضمین لازم و نسبت حداقل وجه تضمین؛
۸) امکان تسویه نقدی به کسری از اندازه قرارداد؛	۱۷) ساعات و روزهای معاملاتی؛
۹) واحد پولی قیمت؛	۱۸) کارمزدها.

▪ تبصره ۱ :

چنانچه دارایی پایه از نوع سبد باشد، علاوه بر موارد ذکرشده در جدول مشخصات قرارداد، بندهای شامل سبد مرجع، رویه تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع و لحاظ یا عدم لحاظ سود نقدی در سبد مرجع نیز توسط بورس اعلام می شود .

▪ تبصره ۲ :

بندهای (۱) تا (۱۵) مشخصات قرارداد و بندهای موضوع تبصره ۱ این ماده توسط بورس، بند (۱۶) توسط اتاق پایاپای، بند (۱۷) بر اساس ضوابط این دستورالعمل و بند (۱۸) توسط سازمان تعیین می‌شود.

▪ تبصره ۳ :

کلیه بندها در قالب مشخصات قرارداد به اطلاع عموم می‌رسد. هر گونه تغییر در مشخصات قرارداد توسط بورس اطلاع رسانی می‌شود .

○ ماده ۳ :

بورس اطلاعیه معاملاتی قرارداد آتی را حداقل دو روز کاری پیش از آغاز دوره معاملاتی، از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم می‌رساند .

○ ماده ۴ :

ساعات و روزهای انجام معامله در بازار مشتقه، توسط بورس تعیین می‌شود.

▪ تبصره ۱ :

تغییرات ساعات و روزهای معامله حداقل سه روز کاری قبل از اجرا، باید از طریق سایت رسمی بورس به اطلاع عموم برسد.

▪ تبصره ۲ :

مدیرعامل بورس می‌تواند ساعات شروع و خاتمه و طول جلسه معاملاتی را در صورت بروز اشکالات فنی در سامانه معاملاتی تغییر دهد. این تغییرات باید بلافاصله از طریق سایت رسمی بورس و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم برسد . بورس باید مستندات مربوط به اشکالات فنی سامانه معاملاتی را در سوابق خود نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارائه کند .

▪ تبصره ۳ :

چنانچه هر یک از مواعید تعیین شده در مشخصات قرارداد مصادف با روزهای تعطیل رسمی باشد، اولین روز کاری پس از ایام تعطیل، ملاک محاسبه است .

○ ماده ۵ :

موقعیتهای باز مشتری و کارگزار نباید از سقفهای تعیین شده توسط بورس تجاوز کند. سقف های مزبور در مشخصات قرارداد تعیین میشود .

○ ماده ۶ :

خسارتهای مقرر در مشخصات قرارداد از محل حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار و در صورت عدم کفایت، از محل وثایق کارگزار نزد اتاق پایاپای تأمین و رأساً برداشت میشود. در صورت عدم کفایت وثایق، کارگزار مکلف است حسب دستور اتاق پایاپای

خسارتهای مربوطه را پرداخت کند. کارگزار میتواند این خسارات را راساً از محل وثایق یا تضامین مشتری برداشت کند و در صورت عدم کفایت از مشتری مطالبه نماید. مستندات این اقدامات باید در سوابق کارگزاری نگهداری شود .

○ ماده ۷ :

کارمزدهای قراردادهای آتی، شامل کارمزد معاملات و کارمزد تسویه نهایی است . کارمزد تسویه نهایی از همه دارندگان موقعیت بازی که قرارداد آنها تسویه نقدی و یا فیزیکی شده است، اخذ میشود .

● فصل سه - ثبت سفارش مشتریان :

○ ماده ۸ :

شرکت های کارگزاری یا کارگزار/معامله گرانی مجاز به انجام معاملات در بازار مشتقه هستند که مجوز لازم را از سازمان اخذ کنند و در بورس به عنوان عضو، پذیرفته شده و به تشخیص سازمان، نرم افزارهای آن کارگزاری امکانات لازم برای انجام معاملات قراردادهای آتی را داشته باشد. فعالیت در بازار مشتقه به منزله پذیرش مفاد این دستورالعمل و سایر مقررات مرتبط توسط کارگزار یا کارگزار/ معامله گر است .

○ ماده ۹ :

سازمان می تواند برای کارگزاران مجاز به دسترسی به سامانه معاملات و مشتریان برای انجام معاملات قرارداد آتی محدودیت هایی تعیین نماید .

○ ماده ۱۰ :

بورس میتواند در مورد تعداد کارگزاری که یک مشتری میتواند از طریق آنها معامله کند، محدودیت تعیین کند. کارگزار و مشتری مکلف به کنترل و رعایت مفاد این ماده هستند .

○ ماده ۱۱ :

همه مشتریان به منظور فعالیت در بازار مشتقه باید فرم بیانیه ریسک مربوط به قراردادهای آتی و قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار را نزد کارگزار تکمیل و امضا کنند. فرم بیانیه ریسک و قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار، توسط بورس تهیه و ابلاغ می شود .

○ ماده ۱۲ :

کارگزار موظف است در زمان اخذ سفارش خرید یا فروش، از وجود هزینه های معاملاتی بعلاوه وجه تضمین موردنیاز، در حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار اطمینان حاصل نماید.

▪ تبصره :

کارگزار موظف است در دفاتر خود برای هر مشتری، سرفصل جداگانه ای ایجاد کند و در زمان اجرای سفارش های مشتری از کفایت وجوه در حساب وی اطمینان یابد .

○ ماده ۱۳ :

کارگزار میتواند علاوه بر وجه تضمین اولیه، به منظور اطمینان از ایفای تعهدات مشتری، وثایق یا تضامینی را از مشتری دریافت کند .

○ ماده ۱۴ :

انواع سفارش و اعتبار آن در بازار مشتقه به شرح "دستورالعمل نحوه انجام معاملات اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران" است که بر اساس ملاحظات فنی، توسط بورس انتخاب میشود .

○ ماده ۱۵ :

شناسایی، احراز هویت، دریافت و ثبت سفارش مشتریان و نگهداری سوابق معاملات و تسویه آنها براساس مقررات مربوطه انجام می شود .

• فصل چهار – نحوه انجام معاملات :

○ ماده ۱۶ :

مراحل انجام معاملات در بازار مشتقه بر اساس "دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران، مصوب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار" تعیین میشود .

▪ تبصره ۱ :

دامنه‌ی نوسان قیمت در اولین روز معاملاتی در مرحله‌ی پیش‌گشایش اعمال نمی‌شود و پس از کشف قیمت برابر با دامنه‌ی نوسان قیمت مندرج در مشخصات قرارداد آتی خواهد بود .

▪ تبصره ۲ :

در صورتی که تغییر قیمت مبنای دارایی پایه موضوع قرارداد آتی در بازار نقد به هر دلیلی ، بیش از دامنه‌ی نوسان عادی بازار نقد باشد، دامنه‌ی نوسان قرارداد آتی مذکور به تشخیص بورس افزایش می یابد .

○ ماده ۱۷ :

اجرای سفارشهای ثبت شده در سامانه معاملاتی بر اساس اولویت قیمت و در صورت تساوی قیمتها، بر اساس اولویت زمانی ورود سفارش انجام میشود .

○ ماده ۱۸ :

بورس حداکثر یک ساعت پس از پایان جلسه معاملات، قیمت تسویه روزانه را بر اساس مقررات این دستورالعمل محاسبه و از طریق سایت رسمی خود به اطلاع عموم میرساند .

○ ماده ۱۹ :

اگر کارگزار به دلیل خطای کاربری یا سامانه معاملات، نسبت به معاملات انجام شده معترض باشد، باید مراتب اعتراض خود را با ذکر دلایل برای رسیدگی تا پایان وقت اداری همان روز به بورس اعلام کند. تصمیم بورس در این زمینه لازم الاجرا است .

▪ تبصره :

کلیه مدارک و سوابق اعتراض کارگزار طبق این ماده، باید نزد بورس نگهداری و حسب درخواست به سازمان ارسال گردد .

○ ماده ۲۰ :

اگر ظن دستکاری قیمت در معاملات وجود داشته باشد یا تغییرات غیرعادی در قیمت مشاهده شود، سازمان یا مدیرعامل بورس، میتواند دستور توقف نماد معاملاتی قرارداد آتی را صادر کند. بورس میتواند ضمن اعلام به عموم، نماد معاملاتی را حداکثر به مدت یک جلسه معاملاتی متوقف نماید. همچنین، سازمان می تواند راساً یا به پیشنهاد بورس نماد معاملاتی قرارداد آتی را تا پنج روز کاری، با اطلاع به بازار متوقف نماید. بازگشایی مجدد نماد، حسب مورد، بر اساس دستور متوقف کننده نماد معاملاتی امکانپذیر است. معاملات متأثر از اقدامات فوق به تشخیص مقام دستوردهنده توسط بورس تأیید نمی گردد .

• فصل پنج - تسویه و پایاپای روزانه و تضامین :

○ ماده ۲۱ :

کارگزار مسئولیت ایفای تعهدات مشتریان در مقابل اتاق پایاپای را به شرحی که در این دستورالعمل ذکر شده است، بر عهده دارد. مسئولیت کارگزار، رافع تعهدات مشتری در مقابل کارگزار نمیشود .

○ ماده ۲۲ :

مشتری باید برای انجام معاملات در بازار مشتقه، حسابی با عنوان حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار معرفی کند. مشتری در زمان معرفی این حساب، اجازه برداشت و انسداد آن و همچنین اجازه سایر امور لازم جهت انجام عملیات به روز رسانی حسابها را مطابق مقررات این دستورالعمل به کارگزار میدهد .

○ ماده ۲۳ :

کارگزار موظف است به منظور پوشش تعهدات خود در قبال اتاق پایاپای، وثیقه ای را حسب درخواست اتاق پایاپای نزد اتاق پایاپای تودیع کند. ارزش، نوع و ترکیب وثایق مورد قبول و ضوابط تعیین و اخذ آن، توسط اتاق پایاپای تعیین می شود.

▪ تبصره :

اگر بر اساس شرایط بازار و به تشخیص اتاق پایاپای، وثایق تودیع شده از کفایت لازم برخوردار نباشد، اتاق پایاپای می تواند از کارگزار درخواست افزایش وثیقه کند. در این حالت از اخذ موقعیت های جدید در آن کارگزاری جلوگیری به عمل آمده و کارگزار موظف است وثیقه مورد نیاز را طی مهلت تعیین شده نزد اتاق پایاپای تودیع کند. در صورتی که کارگزار اقدامات لازم جهت افزایش وثایق نزد اتاق پایاپای را انجام ندهد، موضوع به مراجع رسیدگی مربوطه ارجاع میشود .

○ ماده ۲۴ :

عملیات به روزرسانی حساب عملیاتی مشتریان نزد هر کارگزار برای دارندگان موقعیت باز به شرح زیر است :

▪ بند الف :

در مورد موقعیتهای باز منتقل شده از روز قبل، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی قبل، محاسبه میشود؛

▪ بند ب :

در مورد موقعیتهای باز ایجادشده در روز جاری، تفاوت ارزش بازار قرارداد آتی در روز معاملاتی جاری با ارزش معامله محاسبه می شود؛

▪ بند ج :

به میزان جمع ارقام موضوع بندهای (الف) و (ب) این ماده، حساب دارندگان موقعیتهای باز تعدیل می شود .

○ ماده ۲۵ :

تسویه و پایاپای روزانه قراردادهای آتی پس از پایان جلسه معاملات و در زمان تعیین شده به شرح زیر انجام می شود :

▪ بند الف :

اتاق پایاپای خالص بستنکاری یا بدهکاری کارگزار را مطابق با مفاد ماده ۲۴ و با در نظر گرفتن هزینه های معاملاتی و کسورات قانونی محاسبه و به حساب کارگزار منظور می کند و تسویه روزانه مطابق ضوابط اتاق پایاپای انجام می شود؛

▪ **بند ب :**

اتاق پایاپای پس از اعلام قیمت تسویه روزانه و تا پایان هر روز معاملاتی، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع کارگزار می‌رساند:

(۱) معاملات انجام شده توسط کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

(۲) بدهکاری یا بستانکاری کارگزار بابت معاملات انجام شده؛

(۳) وجه تضمین لازم هر قرارداد و حداقل وجه تضمین هر قرارداد؛

(۴) سقف موقعیت های باز بازار، کارگزار و مشتری در صورت وجود؛

(۵) کارمزدهای معاملاتی و کسورات قانونی.

▪ **بند ج :**

کارگزار موظف است پس از دریافت گزارش اتاق پایاپای، خالص بستانکاری یا بدهکاری مشتریان خود را مطابق با مفاد ماده ۲۴ و با در نظر گرفتن هزینه های معاملاتی و کسورات قانونی محاسبه و به حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار منظور کند؛

▪ **بند د :**

کارگزار موظف است پس از اعلام قیمت تسویه روزانه و دریافت گزارش اتاق پایاپای، در همان روز معاملاتی تا زمان اعلام شده توسط اتاق پایاپای، گزارشی را که حداقل مشتمل بر موارد زیر است، به اطلاع اتاق پایاپای برساند:

(۱) موقعیت های باز کارگزار به تفکیک مشتری و نماد معاملاتی؛

(۲) مانده وجوه تضمین در حساب عملیاتی هر مشتری نزد کارگزار و کفایت آن جهت پوشش حداقل وجوه تضمین؛

▪ **بند ه :**

اگر پس از انجام عملیات بندهای (ج) و (د) این ماده، موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، کارگزار باید اختطاریه افزایش وجه تضمین را به روش تعیین شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار حداکثر تا پیش از آغاز جلسه معاملاتی روز بعد، برای مشتری ارسال کند .

▪ **بند و :**

مشتری باید در زمان مشخص شده در قرارداد فی مابین مشتری و کارگزار و حداکثر تا یک ساعت پیش از پایان جلسه معاملات روز بعد ، وجه تضمین خود را تا وجه تضمین لازم روز معاملاتی قبل افزایش دهد یا اقدام به بستن موقعیت های باز خود تا حد

جبران کسری وجه تضمین نماید. اگر مشتری به هر دلیلی در زمان مشخص شده، وجه تضمین جبرانی را به حساب عملیاتی خود نزد کارگزار واریز نکند یا موقعیت های باز خود را تا حد جبران کسری وجه تضمین نبندد، کارگزار باید در همان روز معاملاتی، رأساً اقدام به بستن آن دسته از موقعیت های باز مشتری تا حد جبران کسری وجه تضمین کند. اگر بستن موقعیتهای باز مربوطه علی رغم ورود سفارش با قیمت بازار توسط کارگزار امکانپذیر نباشد، کارگزار باید حداکثر تا نیم ساعت بعد از پایان جلسه معاملات، فهرست آن دسته از موقعیتهای باز مربوطه را به اتاق پایاپای و بورس اعلام و با هماهنگی بورس در بازار جبرانی نسبت به بستن موقعیت ها اقدام کند .

▪ تبصره ۱ :

ایجاد بازار جبرانی منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است.

▪ تبصره ۲ :

در صورتی که به هر دلیلی طی مهلت های موضوع این ماده، تعهدات مشتری ایفا نشود، کارگزار می تواند رأساً از محل بستانکاری مشتری و یا وثایق وی نزد کارگزار، اقدام به تأمین و جبران تعهدات مشتری نماید .

▪ تبصره ۳ :

در صورتی که بستن موقعیت مشتری پوشش دهنده تعهدات وی نباشد، اتاق پایاپای می تواند این تعهدات را از محل موجودی کارگزار مربوطه و یا تضامین وی نزد اتاق پایاپای تأمین کند .

▪ تبصره ۴ :

در صورت ارائه اطلاعات خلاف واقع موضوع بند (د) این ماده توسط کارگزار، مراتب به مراجع رسیدگی مربوطه ارجاع می شود .

○ ماده ۲۶ :

افزایش موقعیتهای باز برای مشتریانی که خطاریه افزایش وجه تضمین دریافت کرده اند، پس از پرداخت وجه تضمین جبرانی یا بستن موقعیتهای باز تا حد جبران کسری وجوه تضمین امکانپذیر است.

○ ماده ۲۷ :

وجه تضمین اضافی توسط اتاق پایاپای، محاسبه و در وجه تضمین اولیه و وجه تضمین لازم لحاظ می گردد. پس از اعمال وجه تضمین اضافی، اگر موجودی حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از حداقل وجه تضمین کمتر شود، خطاریه افزایش وجه تضمین برای وی ارسال می شود .

○ ماده ۲۸ :

اگر حساب عملیاتی مشتری نزد کارگزار از وجه تضمین لازم بیشتر شود، مشتری می تواند درخواست خود را برای دریافت مبلغ مزاد به کارگزار ارائه نماید. کارگزار موظف است مبلغ مزبور را طی مهلت مقرر در قرارداد فی ما بین مشتری و کارگزار به مشتری پرداخت نماید .

○ ماده ۲۹ :

ضوابط تشکیل و معاملات در بازار جبرانی، توسط بورس تعیین می شود.

▪ تبصره ۱ :

بورس تشکیل بازار جبرانی را قبل از گشایش آن، از طریق سایت رسمی خود و سامانه معاملاتی به اطلاع عموم میسراند .

▪ تبصره ۲ :

معاملات بازار جبرانی، تاثیری در محاسبه قیمت تسویه روزانه ندارد.

▪ تبصره ۳ :

اجرای این ماده، منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است.

○ ماده ۳۰ :

قیمت تسویه روزانه تا پایان هر روز معاملاتی بر اساس رویه زیر محاسبه میشود:

▪ بند الف :

در صورت انجام معامله طی یک جلسه معاملاتی، قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات نیم ساعت پایانی آن جلسه معاملاتی خواهد بود .

▪ بند ب :

در صورتی که حجم معاملات در دوره زمانی بند (الف) کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه، میانگین وزنی قیمت معاملات انجام شده طی یک ساعت پایانی آخرین جلسه معاملات آن روز معاملاتی است .

▪ **بند ج :**

در صورتی که حجم معاملات در دوره زمانی بند (ب) کمتر از ۲۰ درصد کل معاملات همان روز باشد، قیمت تسویه روزانه میانگین وزنی قیمت کل معاملات روزانه‌ی قرارداد آتی می‌باشد .

▪ **بند د :**

اگر در یک روز معاملاتی، قراردادی معامله نشود، بورس می تواند قیمت استخراجی از سفارش های خرید و فروش را به عنوان قیمت تسویه روزانه در نظر گیرد. نحوه محاسبات مربوط به این بند توسط بورس تعیین می گردد .

▪ **بند ه :**

اگر تعیین قیمت تسویه روزانه به هیچکدام از روشهای فوق امکانپذیر نباشد یا قیمت تسویه روزانه به تشخیص بورس منصفانه نباشد، قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی بر اساس روش نظری محاسبه میشود. روش محاسبه نظری قیمت تسویه روزانه توسط بورس تعیین میشود .

▪ **تبصره ۱ :**

اجرای بندهای (الف) تا (ه) منوط به فراهم شدن امکانات فنی مورد نیاز است و تا زمان تحقق این امر، قیمت تسویه روزانه برابر با میانگین معاملات کل همان روز می باشد .

▪ **تبصره ۲ :**

چنانچه قیمت تسویه روزانه محاسبه شده به روش نظری، در دامنه نوسان مجاز آن روز معاملاتی قرار نداشته باشد، قیمت محاسبه شده به نزدیک ترین عدد دامنه نوسان مجاز همان روز معاملاتی گرد می شود .

• **فصل شش - تعیین و تعدیل قرارداد آتی :**

○ **ماده ۳۱ :**

توقف و بازگشایی نماد معاملاتی قراردادهای آتی حسب مورد، به‌طور همزمان با توقف و بازگشایی نماد دارایی پایه در بازار نقد و به یک روش انجام می‌شود. در صورتی که دارایی پایه قرارداد آتی، سبد باشد، نماد معاملاتی قرارداد آتی متوقف نمی شود .

○ **ماده ۳۲ :**

چنانچه دارایی پایه از نوع سبد باشد، ترکیب اوراق بهادار موجود در سبد پایه، همانند ترکیب اوراق بهادار موجود در سبد مرجع است. تعداد هر ورقه بهادار در سبد پایه در زمان تعریف قرارداد آتی ، به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$\text{تعداد اوراق بهادار آن ناشر در سبد مرجع} \times \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد}}{\text{ارزش سبد مرجع}} = \text{تعداد اوراق بهادار هر یک از ناشران موجود در سبد پایه}$$

ماده ۳۳ :

اقداماتی که منجر به تعدیل قرارداد آتی می‌شوند، به شرح زیر است:

بند ۱ :

افزایش سرمایه:

الف) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سهام یکی از شرکت های پذیرفته شده در بورس باشد، آخرین قیمت تسویه روزانه و اندازه قرارداد به صورت زیر تعدیل می شود:

$$\frac{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی}}{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی}} = \frac{\text{قیمت نظری سهم پایه بعد از اقدام شرکتی}}{\text{قیمت پایانی سهم پایه در آخرین روز قبل از مؤثر شدن اقدام شرکتی}}$$

$$\text{اندازه قرارداد آتی} = \frac{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی}}{\text{آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی}} \times \text{اندازه قرارداد آتی}$$

ب) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورت افزایش سرمایه هر یک از ناشران سهام موجود در سبد مرجع، تعداد هر یک از سهام موجود در سبد پایه به صورت زیر تعدیل و محاسبه می‌شود:

تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از اقدام شرکتی هر کدام از ناشران موجود در سبد پایه

$$= \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از اقدام شرکتی}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}$$

بند ۲ :

سود نقدی:

الف) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سهام یکی از شرکت های پذیرفته شده در بورس باشد، آخرین قیمت تسویه روزانه به صورت زیر تعدیل می شود:

$$\text{سود تقسیمی مصوب مجمع} - \text{آخرین قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی} = \text{آخرین قیمت تسویه روزانه تعدیل شده قرارداد آتی}$$

ب) چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورت تصویب سود نقدی هر یک از ناشران سهام موجود در سبد مرجع، تعداد هر یک از سهام موجود در سبد پایه به صورت زیر تعدیل و محاسبه می‌شود:

$$\begin{aligned} & \text{تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از اقدام شرکتی هر کدام از ناشران موجود در سبد پایه} \\ & = \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از اقدام شرکتی}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از اقدام شرکتی}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از اقدام شرکتی} \end{aligned}$$

بند ۳ :

چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد، سبد سهام باشد، در صورتی که سهام موجود در سبد مرجع، بر اساس تعداد سهام شناور آزاد هر ناشر تعیین شده باشد، پس از تعدیل میزان سهام شناور آزاد هر یک از ناشران موجود در سبد مرجع، تعداد سهام آن ناشر در سبد پایه، به شرح زیر تغییر می‌کند :

$$\begin{aligned} & \text{تعداد سهام هر یک از شرکت‌ها پس از تعدیل سهام شناور آزاد هر یک از ناشران موجود در سبد پایه} \\ & = \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از تعدیل سهام شناور آزاد}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از تعدیل سهام شناور آزاد}} \times \text{تعداد سهام آن شرکت در سبد مرجع پس از تعدیل سهام شناور آزاد} \end{aligned}$$

بند ۴ :

در صورت تغییر ترکیب اوراق بهادار موجود در سبد مرجع به دلیل ورود اوراق بهادار جدید به این سبد یا خروج اوراق بهادار موجود از آن، سبد پایه به شرح زیر تغییر می‌کند :

$$\begin{aligned} & \text{تعداد اوراق بهادار هر یک از ناشران موجود در سبد پایه پس از تغییر ترکیب سبد مرجع} \\ & = \frac{\text{ارزش سبد پایه در بازار نقد پیش از تغییر ترکیب سبد مرجع}}{\text{ارزش سبد مرجع پس از تغییر ترکیب سبد مرجع}} \times \text{تعداد اوراق بهادار آن ناشر در سبد مرجع} \end{aligned}$$

تبصره :

در صورتی که قرارداد آتی مبتنی بر سبد پایه بدون سود تقسیمی باشد، در صورت تقسیم سود توسط هر یک از ناشران موضوع بند (۲-ب) این ماده، قرارداد آتی تعدیل نمی‌شود .

ماده ۳۴ :

زمان انجام تعدیل تعداد سهام موضوع ماده ۳۳ بر اساس رویه‌ی تعیین ترکیب و بازنگری سبد مرجع که توسط بورس تأیید و اطلاع‌رسانی شده‌است، تعیین می‌شود . در صورتی که این تعدیل پیش از بازگشایی سهامی که اقدام شرکتی داشته، انجام شود، در

تعیین ارزش سبد مرجع، از قیمت پایانی برای سهامی که نماد آن باز است و از قیمت تعدیل شده‌ی پایانی برای سهامی که نماد آن بسته است، استفاده می‌شود .

- **فصل هفت - تسویه نهایی :**

- **ماده ۳۵ :**

چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد باشد، بورس موظف است یک روز کاری پیش از زمان تعیین اولویت نوع تسویه، ترکیب سبد پایه را اعلام کرده و نیز تمامی تعدیلات احتمالی پس از آن تا آخرین روز معاملاتی را به محض وقوع منتشر کند .

- **ماده ۳۶ :**

تسویه قرارداد آتی به دو روش نقدی یا فیزیکی می باشد.

- **تبصره ۱ :**

در تسویه نقدی، قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه نقدی، ملاک تسویه است.

- **تبصره ۲ :**

اگر به هر دلیلی از جمله عدم تأیید بخشی از معاملات، قیمت مبنای دارایی پایه در بازار نقد یا قیمت تسویه روزانه در بازار مشتقه تغییر کند، تسویه نهایی بر اساس قیمت های تغییر یافته انجام می شود .

- **تبصره ۳ :**

در تسویه نقدی، اتاق پایاپای وجه مربوطه را حسب مورد، از حساب کارگزار دارندگان موقعیت باز خرید یا فروش به حساب کارگزار طرف مقابل منظور می کند .

- **تبصره ۴ :**

در تسویه نقدی حسب اعلام در مشخصات قرارداد، امکان تسویه قرارداد آتی به کسری از اندازه قرارداد وجود دارد .

- **ماده ۳۷ :**

تمامی دارندگان موقعیت باز اعم از خرید و فروش در صورت تمایل می توانند در زمان تعیین اولویت نوع تسویه و در مهلت مقرر در مشخصات قرارداد، اولویت خود برای تسویه فیزیکی یا تسویه نقدی را به کارگزار مربوطه اعلام کنند .

- **تبصره ۱ :**

اعلام موافقت با تسویه نقدی، دال بر اجرای نهایی نوع تسویه انتخاب شده نمی باشد .

▪ تبصره ۲ :

در صورت عدم اعلام نوع تسویه توسط مشتری، نوع تسویه توسط شرکت سپرده‌گذاری به صورت نقدی تعیین می‌شود .

▪ تبصره ۳ :

در تسویه نقدی حسب اعلام در مشخصات قرارداد، دارندگان موقعیت باز در صورت تمایل می‌توانند موافقت خود را با تسویه به کسری از اندازه قرارداد اعلام نمایند .

▪ تبصره ۴ :

اگر پس از ارائه درخواست تسویه نقدی، فقط امکان تسویه تعدادی از قراردادهای یک مشتری به صورت نقدی وجود داشته باشد، تسویه براساس همان تعداد قرارداد انجام میشود .

○ ماده ۳۸ :

کارگزار باید در زمان تسویه نقدی و در مهلت تعیین شده در مشخصات قرارداد، موارد زیر را به تفکیک مشتری در هر نماد معاملاتی و برای تمامی موقعیت‌های باز (اعم از خرید و فروش) به اتاق پایاپای اعلام کند:

(۱) اعلام تعداد موقعیت‌های باز برای تسویه نقدی؛

(۲) اعلام موافقت با تسویه نقدی به کسری از اندازه قرارداد، حسب اعلام در مشخصات قرارداد.

▪ تبصره ۱ :

اعلام کارگزار مبنای تخصیص وجوه موجود در حساب کارگزار به تفکیک مشتری است.

▪ تبصره ۲ :

در زمان تسویه نقدی، آن دسته از قراردادهای آتی قابل تسویه نقدی می‌باشند که دارندگان آنها حسب مورد، ارزش مابه‌التفاوت آخرین قیمت تسویه روزانه اعلامی و قیمت مبنای دارایی پایه به علاوه هزینه‌های تسویه نهایی را تأمین کرده باشند .

○ ماده ۳۹ :

اتاق پایاپای پس از پایان مهلت اعلام نوع تسویه در زمان تسویه نقدی و مطابق با زمان بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد، اقدامات زیر را انجام میدهد :

▪ **بند الف :**

تطبیق تعداد موقعیتهای درخواست شده برای تسویه نقدی با موقعیتهای باز مشتری در هر نماد معاملاتی در زمان تسویه نقدی؛

▪ **بند ب :**

تطبیق دارندگان موقعیت باز خرید موافق با تسویه نقدی با دارندگان موقعیت باز فروش موافق با تسویه نقدی بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد؛

▪ **بند ج :**

تسویه نقدی قراردادهای آتی تخصیص یافته مطابق با زمان بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد؛

▪ **بند د :**

اعلام فهرست نهایی موقعیتهای تسویه شده به صورت نقدی، به تفکیک مشتری در هر نماد معاملاتی به کارگزار، مطابق با زمان بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد .

▪ **تبصره ۱ :**

آن دسته از موقعیت های باز با اولویت تسویه نقدی که امکان تسویه نقدی ندارند، مشمول تسویه فیزیکی می شوند .

▪ **تبصره ۲ :**

موقعیت های باز جدید اخذ شده پس از زمان تعیین اولویت نوع تسویه، مشمول تسویه فیزیکی می شوند .

○ **ماده ۴۰ :**

طرفین قراردادهای آتی که مشمول تسویه فیزیکی شده اند، پس از آخرین روز معاملاتی و مطابق با زمان بندی فرآیند تسویه نهایی اعلامی در مشخصات قرارداد، باید نسبت به انجام تسویه فیزیکی اقدام کنند .

▪ **تبصره ۱ :**

انجام فرآیند تسویه فیزیکی قرارداد آتی برای دارنده موقعیت باز خرید، مستلزم تأمین ارزش بازار قرارداد آتی به علاوه هزینه های تسویه نهایی و انجام فرآیند تسویه فیزیکی قرارداد آتی برای دارنده موقعیت باز فروش، مستلزم وجود دارایی پایه متناسب با موقعیت های باز در کد مالکیت دارنده موقعیت باز فروش به علاوه هزینه های تسویه نهایی، در زمان مشخص شده در مشخصات قرارداد می باشد .

▪ تبصره ۲ :

اوراق بهادار مسدود، توثیق یا توقیف شده، شامل موضوع این ماده نمی گردد. سایر موارد حسب تشخیص سازمان اعلام می شود .

▪ تبصره ۳ :

چنانچه دارایی پایه موضوع قرارداد آتی از نوع سبد باشد، اگر تمام یا بخشی از اوراق بهادار موجود در سبد پایه تعهدشده در کد معاملاتی فروشنده وجود نداشته باشد، قرارداد آتی بر حسب قیمت تسویه روزانه آخرین روز معاملاتی، تسویه نقدی میشود و کارگزار متناسب با موقعیت‌های باز فروشی که طبق این تبصره تسویه نقدی شده است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد آتی میشود .

○ ماده ۴۱ :

اتاق پایاپای در زمان تسویه فیزیکی و بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد، فرآیند تسویه فیزیکی را بین موقعیت‌های باز خریدی که ارزش بازار قرارداد آتی آن‌ها پرداخت شده است و موقعیت‌های باز فروشی که دارایی پایه موضوع قرارداد آتی در کد معاملاتی فروشنده وجود دارد، انجام میدهد. بر این اساس اتاق پایاپای، دارایی پایه را به کد مالکیت دارنده موقعیت باز خرید منتقل کرده و وجوه متناظر آن را از حساب کارگزار دارنده موقعیت باز خرید، کسر و به حساب کارگزار دارنده موقعیت باز فروش منظور می کند .

▪ تبصره ۱ :

قراردادهای آتی ای که قابل تسویه فیزیکی نمی باشند، نکول در ایفای تعهدات محسوب شده و بر اساس قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه فیزیکی، تسویه نقدی میشوند. کارگزار متناسب با موقعیت‌های باز مشتریان خود که تسویه نقدی شده است، مشمول خسارت‌های مقرر در مشخصات قرارداد میشود .

▪ تبصره ۲ :

در صورت عدم ایفای تعهدات دارندگان موقعیت باز در تسویه نهایی، خسارات مربوطه از وجوه مشتری نزد کارگزار کسر شده و در صورت عدم کفایت این وجوه، جبران مابه التفاوت بر عهده کارگزار می باشد .

▪ تبصره ۳ :

چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد باشد، در صورتی که در فرآیند تسویه فیزیکی تعداد هر یک از اوراق بهادار موجود در سبد پایه شامل جزء اعشاری باشد، جزء اعشاری به صورت نقدی تسویه می‌شود. در اطلاع‌رسانی عمومی، تعداد اوراق بهادار موجود در سبد پایه رو به پایین گرد می‌شود .

○ ماده ۴۲ :

در صورت توقف نماد معاملاتی دارایی پایه در زمان تسویه نقدی یا تسویه فیزیکی، تسویه نهایی قرارداد آتی به روش زیر صورت می گیرد :

▪ بند الف :

در زمان تسویه نقدی، بر اساس آخرین قیمت تسویه روزانه، تسویه نقدی میشود؛

▪ بند ب :

در زمان تسویه فیزیکی، برای قراردادهای آتی ای که دارندگان موقعیت باز خرید، ارزش بازار آن قراردادها را تأمین نموده و دارندگان موقعیت باز فروش نیز دارایی پایه موضوع قرارداد را در کد مالکیتی خود دارا باشند، بر اساس روش تخصیص اعلامی در مشخصات قرارداد، تسویه به صورت فیزیکی انجام شده و مابقی موقعیت های تخصیص یافته بر اساس آخرین قیمت مبنای دارایی پایه در زمان تسویه فیزیکی، تسویه نقدی میشود .

▪ تبصره ۱ :

چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد سهام باشد، اگر حداقل نماد یکی از سهام موجود در سبد پایه تا پایان جلسه معاملات آخرین روز معاملاتی، متوقف باشد، قرارداد آتی بر اساس آخرین قیمت پایانی در بازار نقد، تسویه نقدی میشود .

▪ تبصره ۲ :

چنانچه دارایی پایه قرارداد آتی از نوع سبد سهام باشد، در صورتی که اثر اقدام شرکتی بر روی سهامی که نماد آنها متوقف است لحاظ شود، طبق بندهای (۱-ب) و (۲-ب) ماده ۳۳، تعدیلات لازم بر روی سبد پایه اعمال می شود و تسویه نقدی قرارداد موضوع این ماده نیز بر اساس قیمت تعدیل شده پایانی صورت می گیرد .

○ ماده ۴۳ :

در صورتی که پس از تسویه فیزیکی، میزان مالکیت دارنده دارایی پایه از سقف های مجاز تعیین شده در آن دارایی پایه بیشتر گردد، دارنده موظف به عرضه مازاد ایجادشده به علت تسویه فیزیکی، در مهلت تعیین شده توسط بورس می باشد.

- فصل هشت - محاسبات وجوه تضمین :
○ ماده ۴۴ :

وجه تضمین اولیه دریافتی به ازای هر قرارداد توسط کارگزار از مشتری اعم از خریدار و فروشنده به صورت زیر محاسبه می شود:

ردیف	نوع موقعیت	وجه تضمین اولیه به ازای هر قرارداد
۱	خرید	A درصد از ارزش معامله قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت خرید قرارداد آتی) $A \times$
۲	فروش	A درصد از ارزش معامله قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت فروش قرارداد آتی) $A \times$

- تبصره :

در مواردی که اتخاذ موقعیت باز جدید منجر به بستن موقعیت باز قبلی شود، وجه تضمین اولیه نیاز ندارد.

- ماده ۴۵ :

وجه تضمین لازم دریافتی به ازای هر قرارداد توسط کارگزار از مشتری اعم از خریدار و فروشنده به صورت زیر محاسبه می شود :

ردیف	نوع موقعیت	وجه تضمین لازم به ازای هر قرارداد
۱	خرید	B درصد از ارزش بازار قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی) $B \times$
۲	فروش	B درصد از ارزش بازار قرارداد آتی که به صورت زیر محاسبه می شود: (اندازه قرارداد ضربدر قیمت تسویه روزانه قرارداد آتی) $B \times$

- تبصره :

مبنای محاسبه وجه تضمین لازم مشتری در پایان معاملات روزانه، خالص موقعیت های معاملاتی وی در هر نماد معاملاتی است .

○ ماده ۴۶ :

اتاق پایاپای، درصدهای A و B ذکر شده در این فصل را به همراه نسبت حداقل وجه تضمین و ضریب گرد کردن تعیین می کند .

▪ تبصره :

مقدار نهایی وجه تضمین اولیه و لازم مورد نیاز به روش تعیین شده توسط اتاق پایاپای، گرد می شود .

○ ماده ۴۷ :

در صورت فراهم آمدن امکانات فنی، محاسبه تضامین به سایر روش های مورد تأیید اتاق پایاپای، امکان پذیر است .

• فصل نه – سایر موارد :

○ ماده ۴۸ :

دارندگان اطلاعات نهانی دارایی پایه موضوع قرارداد آتی، کلیه تکالیفی را که طبق قانون و مقررات در خصوص آن دارایی پایه دارند، در مورد معاملات قرارداد آتی آن نیز خواهند داشت .

○ ماده ۴۹ :

در صورت نقض هر یک از مفاد این دستورالعمل توسط اشخاص ذیربط، بورس موظف است بر اساس مقررات مربوطه به تخلفات آنها رسیدگی یا حسب مورد مراتب را به مرجع ذیصلاح گزارش کند .

○ مؤخره :

این دستورالعمل مشتمل بر ۴۹ ماده و ۴۴ تبصره است که در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۶ به تصویب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید.